

A KEGYÚRI INTÉZMÉNY KIALAKULÁSA,
VIRÁGZÁSA ÉS MEGSZŰNÉSE,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
KUNSZENTMÁRTON VÁROS
EGYHÁZI ÉLETÉRE 1850-TŐL 1950-IG

A kegyuraság, mint sajátosan egyházjogi intézmény implicit módon talán már az egyház születésétől kezdve megtalálható volt. Az alábbiakban ennek a jognak rövid vázlatát és megnyilvánulásának lehetőségeit kívánom felvázolni, különösen is kitérve egy alföldi kisváros, Kunszentmárton múlt századi egyházi életére.

Mindenekelőtt szeretném a címben szereplő egyházjogi fogalmat tisztázni. A kegyuraság, vagy *patronatus*, az a fizikai vagy erkölcsi személy, aki kegyúri jogokkal lett felruházva.² A „patronus”, vagyis a föld ura az, aki területén templomot vagy kolostort alapított, épített és tartott fenn. A kegyurasággal öröklődő köteleességek és jogok jártak. Az ország legfőbb kegyura a király volt. Már az 1092-es szabolcsi nemzeti zsinat elrendelte, hogy „aki templomot épített és nem adja meg az egyháznak az ígért javakat, annak ügyében ítéljen a püspök, ha pedig ellenszegül és verekszik, a királyi bíróság.”³

A kegyúri jog tehát bizonyos személyeknek, vagy személyek csoportjainak az egyházi hatóság által adott kiváltsága, mely főként valamely egyházi hivatal viselője kijelölésében való részvételre vonatkozik, és templom karbantartásának, illetve felújításának kötelezettségével, valamint egyéb terhekkel is járhat. Tehát a kegyuraság keletkezésének kettős alapja van: az alapítás és az egyházi engedély. Ezen felül szükséges, hogy a kegyuraság katolikus legyen.⁴

Kunszentmártonban ezt a kegyúri jogot nem egy személy gyakorolta, hanem a város mindenkor elöljárói testülete, a városi tanács, vagy ahogy az egyházi ügyek tárgyalásakor magukat nevezték, az egyházzvédnökség. Ennek tagjai, mint említettem csak katolikus személyek lehetettek, de ez, az akkor színtiszta katolikus városban nem jelentett nehézséget. Kunszentmárton bírójának és tanácsának folyamatos működésére utaló feljegyzések az 1760-as évek előtti időszakból nem maradtak fenn. 1767-től több bejegyzés tanúskodik arról, hogy a tanács általában hetente egyszer, a vasárnap délelőtti mise előtt ült össze, olykor ritkábban, de ha szükséges volt, ennél is gyakrabban.

A patronátusnak talán legfontosabb és legáltalánosabb az egész város életére kiható rendelkezései nem csupán az egyházi élet fenntartására, dotálására

1 A szerző az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport külső munkatársa.

2 BANGHA 1932. III. 10.

3 <http://lexikon.katolikus.hu/K/kegy%C3%BAr.html>

4 SZITÁS 1938. 736.

és irányítására korlátozódtak, hanem tevékenységük kihatott az egész település életére. Ilyen volt a kulturális élet testületi irányítása, az iskolák fenntartása, működtetése. A helység tanácsa hatalmának mértékét jelzi, hogy egyes határozatai a lakosság erkölcsi életének javítását célozták. 1776-ban még büntetést helyeznek kilátásba, ha valaki nem látogatta rendszeresen a templomot. 1817-ben szabályozták, kiket illet meg halálakor a nagy- és kiket a kisharanggal való harangozás, s ekkor határozták meg azt is, hogy a „Templomban a férfiak részén a 2-dik székből a bírák járjanak”, s a „Tanátsbéliék 4 jeles ünnepen az oltár előtt hatan hordozzák a faklyát, egyéb ünnepeken a mester emberek viseltyék.”⁵

A kegyúri jogokkal kötelességek is jártak. A város életét alapvetően meghatározó kiváltságot az 1745. május 6-i Jászkun Redempcióban találjuk meg. A török hódoltság alatt a jász és kun területek nagy része török uralom alá került. Ennek megszűntével, és a karlócai békét követően a Jászkun Kerületet, mint fegyverjogon szerzett területet I. Lipót király eladta a Német Lovagrendnek. Szabadságuk elvesztésébe azonban soha nem nyugodtak bele. Mária Terézia királynő trónra lépésével jogaikat visszaszerezték. A királynő engedélyezte a Jászkun Kerület földjének és szabadságainak visszaváltását – a jászkun redempciót. A kiváltságlevél súlyos feltételeket szabott. Vissza kellett fizetni a hajdani eladási árat, az 500 000 rajnai forintot és az időközben tett földesúri beruházásokért, 70 000 rajnai forintot. Ennek köszönhetően valamennyi Jászkun kerület kiváltságos településsé vált és a jobbágyi szolgaságból személyes szabadságra jutottak. A kiváltságlevél nyolcadik pontja szól arról, hogy *ius patronatus* illette őket: „Az e kerületekben fekvő helységek római katolikus közönségeinek kegyesen engedélyezzük a kegyúri jogot oly módon, hogy egyik-másik parochiájuknak megüresedése esetén alkalmas, derék, jó életű és erkölcsű papot egyházmegyénk rendes püspökénél, vagy annak lelkiekben helyettesénél plebánosuknak bemutatthassanak, de a bemutatottal és az egyházi szabályok szerint bevezetettel, a köteles megbecsüléssel és tisztelettel bánni, a neki járó jövedelmeket kiadni és a kegyurasággal járó egyéb kötelességeknek illően megfelelni tartoznak.”⁶

A politikai kiváltságokkal együtt járt az egyházi kiváltságok sora is. Az egyházi épületek felépítése és karbantartása mellett az egyházi személyek és alkalmazottak kiválasztását is a kegyúr választotta. Így például: a plebános, a kántor, a sekrestyés, a harangozó, az orgonanyomó (orgonafűjtató személy), a tornyos (vagyis a tűz- és egyéb veszélyekre figyelő személyek), a templomtisztogató (takarítónő) kiválasztása. A kegyúri jogok közül a legfontosabbat emelném ki, amely a kegyúr talán legnehezebb és legmegtisztelőbb feladata volt, a szabad plebánosválasztás joga. Sok fáradozást és utánajárást igényelhetett az, hogy az általuk alkalmasnak tartott személyt – megválasztása előtt – a nehezen összegyűjtött információk birtokában egy kicsit megismerhessék, s őt teljes felelősséggel megválasszák saját városuk plebánosává, aki talán hosszú évtizedekig meghatározza a település valóslási arculatát.

5 GULYÁS 2008. 21-42.

6 DÓSA-SZABÓ 1936. 55.

Hazánkban a *prezentálás* módja a következő volt: a megüresült plébániát az ordinárius a körlevélben meghirdette, és záros határidőn belül a pályázatokat begyűjtötte. Ezután az alkalmas jelöltek közül hármat kijelölt, a három nevet a kegyuraságot gyakorló testületnek megküldte, akik választás útján – rendes esetben – az elsőt *prezentálták az Ordináriusnak*. A választáson csak a katolikusok szavazhattak. Természetesen előfordult nem egy esetben, hogy a Főpásztor által kiszemelt pap helyett mást választottak plébánosnak. Itt is látjuk, hogy a plébánosválasztói jog megkötötte a megyéspüspökök kinevezési jogát. Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv ezt igyekezett megszüntetni, de a magyar püspöki kar kérte a Szentszéket, hogy Magyarországon továbbra is élhessen a kegyúri jog, hiszen akkor az ország plébániáinak 60%-a kegyúri támogatást élvez, és az egyházra mérhetetlenül nagy terhet rótt volna a plébániák anyagi támogatása. A kegyúri jog továbbélése hazánkban azonban nem sokáig tartott. A társadalomban beállt változások és egyházellenes megnyilvánulások a kegyúri intézményt apránként felszámolták, így az egyházközségek fenntartását ezentúl a híveknek kellett megoldaniuk.

Sokszor előzte meg a választásokat a hívek különféle pártjának korteskedése, mellyel szerették volna saját jelöltjüket a plébánosi székbe juttatni. Erre csupán egy példát említek. 1913. július 1-én Dósa József plébános meghalt. A rendes pályázatot az egri érsek kiírta, a jelöltek szándékukat jelezték, s a hat jelölt között volt az egykori kunszentmártoni káplán. Talán érthető, hogy nagy hírveréssel szerették volna újra Kunszentmártonban látni egykori lelkipásztorukat. Emberi és papi értékeit a Kunszentmártoni Újság ecsetelte, 1913. szeptember 21-én készült cikkében: „Őszintén, nyíltan merem állítani, hogy Véber János az, ki egyedül méltó arra, hogy kunszentmártoni plébános legyen, mert benne megtaláljuk azokat a jeles tulajdonságokat, melyek egy papot hivatottá tesznek 12000 katolikus hívő vezetésére. Kinek egész élete, működése a jó lelkipásztort, a mindig jó atyát, a szerető barátot, a jóság igazi mintaképét tárja elbénk. Véber Jánossal boldog lesz Kunszentmárton, - más egyénnel, kitudja, - mennyi bajt veszünk a nyakunkba.”⁷

A hívek szaporodásával a lelkipásztori teendők is megnövekedtek. Szükséges volt, hogy a városban a plébános mellett már nem csak egy, hanem két, olykor három segédlelkész is működjön. A szertartások végzése mellett a káplánok feladata volt a hitoktatás megszervezése és végzése. Külön státuszként volt egy hitoktató-káplán a városban, aki az oktatás nehéz feladatát kapta a gyermekek és a felnőttek körében is. Fíliaként, majd később önálló egyházközséggént megalakult Mesterszállás, ahová először csak kijárt, majd ki is költözött a kunszentmártoni káplán, megszervezve ott az akkor kibontakozó egyházi életet. Nekik is biztosítani kellett a tisztességes megélhetést és méltó lakást, melynek előteremtése szintén az előjáróságra hárult. Ez megnyilvánult a plébánia épületének bővítésében, időnkénti felújításában, de ezt szolgálta a javadalmazásnak olykori átvizsgálása is. A városi előjáróság határozta meg a szertartások után járó illetményeket az egyházi szolgálattevők számára, ők fizették a különböző felújításokat és beruházásokat is. Hogy milyen fejlődésen ment keresztül az egyházközség, arról

⁷ A korteskedésnek azonban nem lett meg a várva várt eredménye. A kegyúri jogokat gyakorló testület Timon Zsigmond felnémeti esperes-plébánost választotta meg plébánosnak.

a képviselőtestületi jegyzőkönyvekből és a plébánosváltáskor készült iratokból értesülhetünk.

Kunszentmártonban a város összes aktuális ügyeinek tárgyalásával együtt tartották a kegyúri ténykedéseket. A városi tanács, miután rendes napirendi pontjainak tárgyalása végére ért, átalakult egyházzvédnökségi bizottsággá. A levéltárakban felkutatott tanácsi jegyzőkönyvek alapos vizsgálata azért volt nehéz, mert a községet érintő valamennyi határozat között húzódtak meg a témánkat érintő kegyúri intézkedések is. Nem voltak külön napon megtartva, vagy más kötetbe rendezve.

A megüresedett plébániára hazánkban a részleges jog szerint olyan papok pályázhattak, akik a zsinati vizsgákat jó eredménnyel letették. Ahhoz, hogy valaki erre a javadalomra pályázhasson, és plébániát elnyerhessen, meg kellett felelnie az Egyházi Törvénykönyvben felsorolt előírásoknak: a., *cenzúráról* való mentesség⁸, b. kifogástalan papi élet⁹, c. három teológiai vizsga¹⁰, d. sikeres zsinati vizsga, e., a hívek nyelvének elégséges ismerete.¹¹

A plébánia betöltésében három lényeges mozzanatot kell megkülönböztetni: 1. A személy kijelölése (*designatio personae*), 2. a kinevezés, azaz a javadalom adományozása (*concessio tituli officii, institutio canonica*), 3. a javadalomba való beiktatás (*missio in possessionem beneficii, institutio corporalis*).¹² A plébániát nyert lelkészt saját templomában iktatták be. Minden plébános köteles volt a nyert *institutio* óta számított két hónapon belül magát hivatalába beiktattatni.¹³

A kegyúr kötelességeit a *Canonica Visitatio*, a plébánialátogatási jegyzőkönyv állapította meg, amely az egyházban a püspök számára az egyházmegye kormányzásának legősibb módja. Már kezdetektől, de még inkább a középkortól fogva találkozunk az ellenőrzésnek ezzel a formájával, melyet a trienti zsinat (1545-63) is megerősített, éppen a reformáció előretörése miatt. Rögzítésre került a püspök neve, a látogatás éve, a plébánia elhelyezkedése az egyházmegyében, azaz hogy mely főesperesség esperesi kerületében található. Emellett szerepelt a leírásban a plébánia székhelyének korabeli neve, az esetleges korábbi elnevezések, a plébánia jogállása, a plébánia alapításának éve, az első anyakönyvek keletkezésének időpontja. Rögzítették továbbá a templom titulusát és – ami különösen fontos információ lenne számunkra – a templom állapotát, a kegyúr nevét. Az iskolák, temetők és egyéb, a vallási élet épített örökségének állapotát, meglétét is nyomon követhetjük ezekből a jegyzőkönyvekből.¹⁴ A látogatások alaposságát, mindenre kiterjedő részleteit szépen mutatja József, szentendrei főesperes munkálkodása, aki a XIII. században történt látogatása során a következő kérdésekre is választ keresett: „Nem remeg-e a pap keze, nem hibás-e a szeme, nem iszákos, nem kóborló-e? Nem foglalkozik-e szerencsejátékkal, kereskedéssel?”¹⁵

8 CIC (1917) 2265-2283. kánon, 2294. kánon

9 CIC (1917) 453. kánon 2.§.

10 CIC (1917) 130. kánon

11 Az 1934-ben Székesfehérváron tartott Egyházmegyei Zsinat határozatai, Székesfehérvár 1935. 60.§.

12 Az Esztergomi Főegyházmegyei Zsinat határozatai, Esztergom 1941. 555.§.

13 Eötvös 1889. 61.

14 Kovács 2011. 10-11.

15 VARGA 1977. 104.

Kunszentmárton község elöljárósága már a *redempció* előtt, tehát a kegyurasági kötelezettségek és jogok gyakorlását megelőzően is készségesen vállalta az egyház szolgálatában álló személyek tisztas megélhetésének biztosítását. A település lakosságának túlnyomó része római katolikus vallású volt. Közülük kerültek ki a városi tanács tagjai, akik e tisztségükben is megőrizték hitüket, ragaszkodtak vallásukhoz, annak komoly gyakorlásához. Imádkoztak, a szentmisékre rendszeresen jártak, a város plébánosaival nemcsak hivatali, hanem lelki kapcsolatot is ápoltak. Buzgó katolikusok voltak, akik meglátták, meghallották, hogy az egyházközségnek mire van szüksége, s azt szívügyüknek tekintették. Így érthető, hogy a kegyúr és a plébánia között nem csupán „átírat” formájában érintkeztek, hanem azzal a lelkiismeretes éberséggel dolgoztak, amely mindig észrevette, hogy Isten ügyéért fáradozva miben és hogyan tudnak segítségére sietni a lelkipásztornak. Felismerték, hogy a város fejlődésének és az értékrendek megőrzésének és átadásának egyik útja az ember lelkének szebbé tétele. A majdnem három évszázad alatt Kunszentmártonban templomok épültek, a temetőkben kápolnák emelkedtek, a lelkipásztorok és egyházi alkalmazottak tisztességes lakást és ellátást kaptak, hogy hivatásuknak és a rábízottaknak szentelhessék életüket. Iskolák létesítésével és a megfelelő körülmények megteremtésével lehetővé tették a szellemi nevelés megindulását. Építészeti és iparművészeti alkotások mind a mai napig hirdetik az ősök nagylelkűségét és értékteremtő munkáját.

A kegyúr különös tiszteletet és hálát érdemelt az egyházközségtől, melynek terheit önként viselte. Ezért a kegyúr bizonyos előjogokat élvezett. Ilyen volt például a külön ülőhely a templomban, elsőbbség az egyházi körmeneteken, ünnepeken. A pap a kegyúrnak külön szenteltvizet, gyertyaszenteléskor gyertyát, virágvasárnap barkát nyújtott. Budapest székesőfőváros kegyúri képviselőjét ünnepélyes szentmiséken a régi szokás szerint *incenzálás*, tömjénfüsttel való megtisztelés is megillette, de a főpásztoréval azonos fogadtatásban nem volt részesíthető.¹⁶ Ha családjában haláleset fordul elő, úgy érte gyászmisét mondtak.¹⁷

A kegyúr csak úgy mondhatott le jogairól, ha keresett maga helyett valakit, aki vállalta a terhek viselését. A lemondás feltétele volt a kegyúr cselekvőképessége, vagyis képesnek kellett lennie a lemondásra. Magától értetődő módon a cselekvőképesség hiánya nem tette lehetővé a jogcselekmények gyakorlását. Ha családi kegyuraságról volt szó, akkor csak a saját nevében mondhatott le valaki, de a család többi tagjának joga megmaradt. Megszűnt visszavonással, ilyenkor a Szent-szék, leiratában az illető javadalmat megszüntette. Megszűnt a kegyuraságra jogosított alany halálával, így az örökös kegyuraság örökösök hiányában, a családi kegyuraság pedig a jogosított család kihalásával. Nem szűnt meg a kegyúri jog annak pusztá nem gyakorlása által. Mert ha a püspök világi kegyúr esetében 30, egyházi kegyúr esetében 40 éven át minden ellenmondás nélkül a javadalmat szabadon adományozta, még ebben az esetben is csak a kijelölési jogát veszítette el a kegyúr, míg ellenben a tiszteleti jogai egyébként továbbra sértetlenek maradtak, ugyanígy az építkezés kötelezettsége is. A simóniával szerzett jogok szerzése is a

16 Az Esztergomi Főegyházmegyei Zsinat határozatai, Esztergom 1941. 357.§.

17 CIC (1917) 1455. kánon I. 3.§.

kegyuraságtól való megfosztást hozta magával. Ilyenkor csak a vétkes személy vesztette el a kegyúri jogát, a társkegyurak, illetve örökösök nem. Voltak végül még egyes vétségek, amik megszüntették a kegyúri jogokat. Úgymint: az egyházi javadalmas megölése, megcsonkítása, súlyos tetteleges bántalmazása, felségsértés, eretnokség, a javadalomhoz tartozó vagyon jogtalan eltulajdonítása, a kegyúri jognak szentségáruló módon való áruba bocsátása.

A kegyúr kötelességeit is szabályozták az egyházmegyei zsinatok. Gondviselője volt az egyházi vagyonnak. A kegyúr kötelessége volt a templomot, valamint a plébánialakot jókarban tartani, szükség esetén újjáépíteni.¹⁸ Kegyúri épületek átalakításánál, nagyobb mérvű változtatásnál a kegyúr beleegyezése is szükséges volt.¹⁹ A nagyobb beruházásokat a kegyúrnak kellett finanszírozni, a kézi és igavonó erőnek biztosítása azonban a népre hárult. A templomépítési kötelezettség nem feltétlenül jelentette azt, hogy az építkezés költségeit teljes egészében a kegyúrnak kellett vállalni. Ugyanis, ha annyi pénze volt az egyházi javadalmasnak, hogy arra mindre nincs szüksége, akkor a felesleget felhasználhatta például templomépítésnél és csak a hiányzó összeget kellett pótolnia a kegyúrnak. Ha a plébánia épületén voltak javítások, akkor az általános szabály szerint a nagyobb javításokat, beruházásokat a patrónusnak, a kisebb karbantartásokat a plébánosnak kellett kifizetni. Bár ebben is sok helyen eltérést mutatott a gyakorlat. Sokszor megtörtént, hogy egy fal lefestését, vagy a legapróbb beszerzéseknek vagy javításoknak fedezetét a kegyúrtól kérték.

Dr. Kiss Péter prépost-plébános az 1940-es évek közepén már tájékoztatta az egri érsekséget szomorú hangvételű levelében, a kegyuraság ténykedésének gyökeres átalakulásáról. Ezt írja az érseknek: „továbbra is ki vagyunk éheztetve...” Igencsak találó mondat volt ez. Az elkövetkező időszakot már ez jellemezte. Akadozott az egyháziak fizetése, a felújítások különféle okokból elmaradtak, és noha egy határozattal nem szüntették meg, tehát a város életében konkrét naphoz nem köthető, a kegyúri intézmény mégis lassan kikopott. Az iskolák felszámolását követte az Egyház papságának, híveinek és az egész magyar népnek megfélemlítése. Az egyházi tevékenység 1950-től visszaszorult a templomokba, az iskolai hitoktatást kitartó aknamunkával felszámolták az állami hatóságok.²⁰

Az egyház működését korlátozta gazdasági téren az 1945. évi földreform. Az egyház több mint 800 ezer katasztrális holdját kárpótlás nélkül kisajátították. Az egyház vezetői az eljárás módja, nem pedig a földreform ellen emeltek szót. Birtokát *célvagyonnak* tekintette, ezért igényelte a kárpótlást. A megmaradt kb. 80 ezer katasztrális hold, a plébániák, lelkészségek, intézmények megélhetését nem biztosította. Az állam évente megszavazott államsegélyként folyósított *kongruát*. A földreformmal megerősödött birtokos parasztság eltartotta volna egyházát, ha nem került volna néhány év múltán lehetetlen helyzetbe. Végül a híveikkel együtt kulákklistára kerülő plébánosok 1951-ben lemondtak a még megmaradt földingatlanokról is. Maradt a létminimumot alig biztosító állami fizetés, a velejáró

18 Az Esztergomi Főegyházmegyei Zsinat határozatai, Esztergom 1941. 359.§.

19 Az 1934-ben Székesfehérváron tartott Egyházmegyei Zsinat határozatai, Székesfehérvár 1935. 395.§.

20 DANKÓ 1991. 75.

függőséggel, hiszen a *kongrua* megvonása vagy csökkentése az egzisztenciális zsarolás korlátlan lehetőségét jelentette. A másik lépés az egyház közéleti aktivitásának szűkítése, majd teljes felszámolása volt. Ugyanígyen veszteséget jelentett a katolikus kultúrát szolgáló könyvkiadás és sajtó ellehetetlenítése.²¹

Noha az Egyházi Törvénykönyv régóta előírta a kegyuraság felszámolását, magyar viszonylatban azonban eltúrte annak működését. Ezután már az egyházközségi képviselőtestületnek, és egyházközségnek kellett mindazokat a feladatokat, jogokat és kötelességeket vállalni, melyet közel két és fél évszázadon keresztül az egyházvédnökség tett.

Erre adtak példát elődeink, ez a mi múltunk és örökségünk, ez a mi feladatunk, hogy hozzájuk hasonlóan észrevegyük az értékeset, a szépet, a nemeset és a jót, s azt megőrizve továbbadjuk az utánunk következő nemzedékeknek.

Összegzésül elmondható, hogy az egyházi hatóságok által nem szívlelt kegyúri intézmény megszűnése hatalmas űrt hagyott maga után. Elsősorban nem az egyházi személyek anyagi javadalmazásának biztosítására gondolok. A kegyuraság minden egyes cselekménye akár jogszolgáltatás történt, akár az egyház látható javainak gyarapítása, ugyanazt a célt kívánta szolgálni, melyet a hatályos egyházi törvénykönyv is utolsó kánonjában megfogalmaz: „Az egyházban a legfőbb cél, a lelkek üdvössége!”²²

Irodalom

Az 1934-ben Székesfehérváron tartott Egyházmegyei Zsinat határozatai

1935 Az 1934-ben Székesfehérváron tartott Egyházmegyei Zsinat határozatai. Székesfehérvár.

BANGHA Béla

1932 *Katolikus Lexikon*. Budapest.

Codex Iuris Canonici

1965 *Codex Iuris Canonici*. Róma

DANKÓ László

1991 A magyar katolikus egyház 1945-től napjainkig. In: SOMORJAI Ádám – ZOMBORI István (szerk.): *A katolikus egyház Magyarországon*. Budapest. 75-82.

DÓSA József – SZABÓ Elek

1936 *Kunszentmárton története*. Kunszentmárton.

SZITÁS Jenő

1938 A városok kegyúri joga. In: MÁRTONFFY Károly (szerk.): *A mai magyar város*. Az 1938. évi közigazgatási továbbképzés előadásai. Különnyomat. Budapest.

Az Egyházi Törvénykönyv

1986 Erdő Péter (szerk.): *Az Egyházi Törvénykönyv*. Budapest.

²¹ Gergely 1997. 6.

²² CIC 1752. kánon

EÖTVÖS Károly Lajos

1889 *Az egyházi közigazgatás kézikönyve*. Budapest

Az Esztergomi Főegyházmegyei Zsinat határozatai

1942 *Az Esztergomi Főegyházmegyei Zsinat határozatai*. Esztergom.

GERGELY Jenő

1997 *A katolikus egyház története Magyarországon 1919-1945*. Budapest.

GULYÁS Katalin

2008 Kunszentmárton közigazgatása a 19. század közepéig. In: BARNA Gábor – PUSZTAI Gabriella (szerk.): *Kunszentmárton a mezőváros*. Kunszentmárton. 63-80.

KOVÁCS József

2011 *Visitatio Canonica a gyulai plébánián (1715-1993)*. Szeged.

VARGA Imre

1977 A Canonica Visitatio. Fogalma, rövid története, jelentősége. *Vigilia*. 1977/2. 104-107.

JANES, ZOLTÁN

ORIGIN, FLOURISHING AND TERMINATION OF THE INSTITUTION OF PATRONAGE, WITH SPECIAL REGARD TO CHURCH LIFE IN THE TOWN OF KUNSZENTMÁRTON FROM 1850 TO 1950

The title of my dissertation – “The developement, the golden age and the end of patronage, particularly considering the parochial life of Kunszentmárton from 1850 until 1950” – shows that I would like to demonstrate the parochial life of a city of the Great Plain, Kunszentmárton, while analyzing quite a nice part of the universal canon law. About the concept of patronage a thorough explanation is found in encyclopedias or in many volumes of specialized literature, but the most authentic and most important definition is given by the Codex of 1917 itself. Accordingly, patronage is a Church-given privilege which is given to the founders of churches, chapels and benefices, or to the legal successors of these founders.

Only Catholics could obtain the right of patronage.

The patron of Kunszentmárton not only exercised his rights in connection with Church persons, but he found important renovating the sacred buildings of the area and keeping them in good condition.

Perhaps the most important part of my dissertation is the formation and the exercise of the right to elect parish priest. After the redemptio, the superiors of the city obtained from the ruler the free right to elect parish priest as a privilege. It had been an exercise for two centuries that the patron himself had chosen the parish priest according to the rules who was later appointed to lead the parish by the archbishop of Eger.

The practise of the patron's rights became sensible in Kunszentmárton in 1945. The first spectacular moment of this was the radical change of the fondly-practised right of the patron to elect parish priest.

At the end of the 1940s the spread of ideas of the communist regime was significant in the country. This spread, of course, did not leave neither the estates of the church, nor the clerical affairs such as parish priest elections untouched – as we have seen at the election of the parish priest .

Gradually, without knowing the exact date, the centuries-old patronage ceased in Kunszentmárton.

After that, the parish council of representatives and the parish had to undertake all the tasks, rights and obligations, that had been done by the Church-patronage for nearly two and a half centuries.